

Over Pierre Menards Paradox

Pierre Menards Paradox is een project van beeldend kunstenaar en theatermaker Thomas Verstraeten (°1986). In zijn beeldende praktijk spint Verstraeten narratieven uit de bewegingen van de stad en haar bewoners, uit haar zichtbare en verborgen verhalen en levens. In zijn video's en installaties theatraaliseert het gewone zich in het ongewone. Theatraliseren is dan “niet het creëren van een fictie, maar het transformeren en idealiseren van tijd en ruimte” (Bart Verschaffel, Over theatraaliteit). Als theatermaker en lid van het theatergezelschap FC Bergman opereert hij in een gelijkaardige complexiteit van gebeurtenissen en beelden/woorden, van de dingen van de wereld en (hun) fictie.

De titel van het werk in Showroom is ontleend aan het kortverhaal van Jorge Luis Borges: Pierre Menard, schrijver van de Quichot (1939). In het verhaal doet de verteller relaas van hoe een overleden vriend, Pierre Menard, twee hoofdstukken van Cervantes' Don Quichot schrijft -niet kopieert of herschrijft-:

“Hij wilde geen tweede Quichot maken – wat eenvoudig is – maar dé Quichot. Onnodig hieraan toe te voegen dat hij nooit het werktuiglijk overschrijven van het origineel op het oog heeft gehad; hij stelde zich niet ten doel het te kopiëren. Zijn bewonderenswaardige ambitie was enkele bladzijden te produceren die – woord voor woord en regel voor regel – zouden samenvallen met die van Miguel de Cervantes”. [En die bladzijden zijn] “schier oneindig rijker. (Tweeslachtiger, zullen zijn critici zeggen; maar tweeslachtigheid is een vorm van rijkdom)” (J.L. Borges, Pierre Menard, schrijver van de Quichot).

De hoofdstukken van Menard betreffen dan niet enkel het (her)vertellen van de lotgevallen van de 'ridder van de droevige figuur' maar tevens de lotgevallen van de tekst: niet enkel het verhaal maar ook het verhaal van het verhaal. Alles waar het verhaal een verbinding mee aanging — andere verhalen, de geschiedenis, de wereld— werd opgenomen in Menards versie. Die versie moet dan de 'laatste' zijn, dé Quichot, de versie waarin het verhaal “oneindig rijker” geworden, terugkeert naar zichzelf. Deze heroïsche en onmogelijke ambitie maakt van Menard misschien een nieuwe 'ridder van de droevige figuur' en van zijn ultieme versie het begin van een nieuw verhaal.

Voor Borges stelt lezen telkens een 'nieuwe' tekst in, een veranderde tekst. Niet omdat de feitelijke tekst veranderd is maar wel de werkelijkheid waarin gelezen wordt. Bij elk lezen herstelt de tekst zijn heden, zijn actualiteit. En in die productiestroom van steeds 'nieuwe' teksten gaat het van langsom eerder over het vertellen zelf dan waarover verteld wordt.

Enkele jaren geleden was Thomas Verstraeten nog student op de plek waar nu zijn installatie staat. Af en toe ging hij 's middags thee drinken in het Marokkaanse theehuis Tanger, schuin tegenover Sint Lucas. Ongewild transformeerde het binnenstappen in het theehuis Verstraeten tot toeschouwer. De ervaring van het gewone en tegelijk ongewone van de plek en haar alledaagse gebeurtenissen en klanken, de paradox van het onbekende in het bekende, verandert de blik. De stoel die hij bezet wordt voor even een soort buiten van waaruit het perspectief naar de dingen, die 'spektakel' worden, zich instelt. In de installatie en de voorstelling, Pierre Menards Paradox, in Showroom herdefinieert Verstraeten die ervaring en het functioneren van de toeschouwer. De toeschouwer is nu overal, beweegt en verandert permanent van perspectief.

De installatie is een vrijwel exacte herhaling van het tegenover gelegen theehuis. Met een obsessionele precisie werd het interieur hermaakt. Van vrijwel elk voorwerp werden exact dezelfde exemplaren opgespoord: dezelfde stoelen, koffiekannen, drinkglazen, elektrische apparaten, decoratieartikelen enz. In de condities van die herhaling wordt de installatie niet zozeer een kopie maar een soort museum van het theehuis. Een museum dat alles verzameld heeft van en over het theehuis; dat 'volledig' is, en alles weet. En tegelijk alles mist.

Twee keer zet Verstraeten het herhaalde theehuis in beweging: met een groep acteurs speelt hij een moment uit het theehuis Tanger, “woord voor woord, regel voor regel”. Voor even.

door: Mark Luyten